

BAUDŽIAMOJO PROCESO PAŽEIDIMO TEISINIŲ PASEKMIŲ KAI KURIE PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Marijus Šalčius*

**Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedra
Putvinskio g. 70, Kaunas
Elektroninis paštas marius.salcius@gmail.com
Telefonas 837 30 36 70*

Anotacija: Straipsnyje analizuojamos baudžiamojo proceso pažeidimo teisinės pasekmės, jų rūšys, bei kai kurios tokių pasekmių teorinės ir praktinės problemos. Kadangi baudžiamojo proceso įstatyme minėtųjų pasekmių reglamentavimas yra tik fragmentinis, Autorius, remdamasis sisteminę procesinių ir kitų teisės aktų analize, išskiria teisinių pasekmių, kurios kyla baudžiamąjį procesą vykdančioms subjektams padarius pažeidimus, rūšis. Straipsnyje ypatingas dėmesys skiriamas žalos, atsiradusios dėl neteisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokurorų ar teismo veiksmų, atlyginimo, kaip vienai iš procesinio pažeidimo pasekmių rūšių, analizei. Autorius pastebi, kad šiuo metu galiojantis tokios žalos atlyginimo teisinis reguliavimas yra nesuderinamas su Lietuvos Respublikos Konstitucija ir tarptautinėmis sutartimis ir turėtų būti keičiamas, atsisakant baigtinio baudžiamojo proceso veiksmų, kuriuos pažeidus asmuo įgyja teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo, sąrašo.

Reikšminiai žodžiai: baudžiamasis procesas, baudžiamojo proceso pažeidimas, pareiga atlyginti žalą, teisėsaugos institucijų pareigūnų ir teismo atsakomybė.

IVADAS

Baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas. Prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, privalo pagal savo kompetenciją imtis visų įstatymų numatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika¹. Cituotose Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau tekste – LR BPK) nuostatose, be kitų baudžiamojo proceso paskirties elementų, taip pat yra įtvirtinta ir teisėsaugos institucijų pareiga greitai ir išsamiai ištirti nusikalstamą veiką. Baudžiamojo proceso įstatymas numato platų spektrą procesinių veiksmų, kurių atlikimas turėtų garantuoti sėkmingą minėtosios pareigos įvykdymą. Deja, ne visuomet taip nutinka. Baudžiamasis procesas, kurio metu prokurorai ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai aktyviai naudojami įstatymo jiems suteiktomis galiomis ir atlieka daug bei sudėtingų procesinių veiksmų, neretai baigiamas prokuroro nutarimu nutraukti ikiteisminį tyrimą arba išteisinamuoju nuosprendžiu,

¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.

t. y. pilnai taip ir nerealizavus baudžiamojo proceso tikslų. Praėjus prokuroro nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą arba teismo išteisinamojo nuosprendžio apskundimo terminui ir įsigaliojus šiems baigiamiesiems procesiniams dokumentams, dažniausiai nebesusimąstoma ar tyrimo metu atlikti veiksmai buvo teisėti, proporcingi ir nepažeidžiantys baudžiamojo proceso dalyvių teisių. Tokia, Autoriaus nuomone, visuotinai įsivyravusi praktika yra itin ydinga, kadangi atsiribojant nuo atliktų procesinių veiksmų sukeltų teisinių pasekmių vertinimo, ne tik užkertamas kelias ikiteisminio tyrimo praktinių problemų tinkamam identifikavimui, jų sprendimo būdų paieškomoms, bet ir apribojama baudžiamojo proceso teisės plėtra. Esamos situacijos problematiškumą puikiai iliustruoja ir sulig kiekvienais metais augantis teismų sprendimų, kuriais patenkinami buvusių įtariamųjų ar kaltinamųjų reikalavimai atlyginti žalą, kurią jie patyrė dėl procesinių pažeidimų, padarytų ikiteisminio tyrimo ar teismo baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu, skaičius. Pastarosios priežastys suponuoja šios temos aktualumą ir procesinių veiksmų teisinių pasekmių analizės būtinybę.

Baudžiamojo proceso pažeidimo sukeltos teisinės pasekmės Lietuvos teisėje nebuvo plačiai nagrinėjamos. Įvairius baudžiamojo proceso pažeidimo sampratos, tokio pažeidimo metu gautų duomenų vertinimo aspektus tyrinėjo E. Rimšelis² bei A. Juozapavičius³. Tuo tarpu tokio pažeidimo sukeltos pasekmės buvo analizuotos tik epizodiškai ir labai siaura apimtimi⁴.

Pagrindinis **straipsnio tikslas** – identifikuoti baudžiamojo proceso pažeidimo galimų teisinių pasekmių rūšis bei aptarti vienos iš šių pasekmių – procesiniu pažeidimu padarytos žalos atlyginimo - teorines ir praktines problemas. Dėl straipsnio ribotos apimties jame bus analizuojamos tik kai kurios, Autoriaus nuomone svarbiausios, šio instituto problemos.

Straipsnio **tyrimo objektas** – baudžiamojo proceso pažeidimo teisinės pasekmės, jų rūšys bei dėl pažeidimo atsiradusios žalos atlyginimas.

Iškeltam tikslui pasiekti buvo naudojami mokslinės literatūros analizės, lingvistinis, dokumentų ir bylų analizės, statistinis bei kiti mokslinio tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizės dėka buvo susipažįstama su jau atliktais moksliniais tyrimais nagrinėjama tema, remiantis lingvistiniu teisės aiškinimo metodu, baudžiamojo proceso teisės normų

² Rimšelis, E. *Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai: samprata, vertinimas ir procesiniai padariniai: daktaro disertacija*. Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2006.

³ Juozapavičius, A. *Duomenų (įrodymų), gautų pažeidžiant teisę, neleistinumas Lietuvos baudžiamajame procese: Daktaro disertacija*. Vilniaus universitetas, 2012

⁴ Pavyzdžiui, Šalčius, M. Procesinių prievartos priemonių taikymo pažeidimas ir pareiga atlyginti žalą. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (10): mokslinių straipsnių rinkinys*. Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakultetas, 2013.

prasmė buvo aiškinama analizuojant teisės normų tekste vartojamų žodžių prasmę, Dokumentų analizės metodu buvo tiriami nacionaliniai ir Europos Sąjungos teisės aktai. Taip pat, naudojant bylų analizės metodą, buvo tiriama Europos Žmogaus Teisių Teismo bei Lietuvos teismų praktika. Statistinio metodo koreliacinės analizės pagalba buvo analizuojami statistiniai duomenys, siekiant nustatyti jų tarpusavio ryšius.

BAUDŽIAMOJO PROCESO PAŽEIDIMO TEISINĖS PASEKMIŲ RŪŠYS

Pačia primityviausia prasme teisės pažeidimas suprantamas kaip priešingas teisei elgesys. Kadangi tokia teisės pažeidimo apibrėžtis neindividualizuoja net tik jo požymių, bet net ir nesuteikia galimybės identifikuoti jo teisinių pasekmių, todėl teisės teorijos mokslas teisės pažeidimus išskiria į atskiras rūšis. Paprastai skiriamos dvi teisės pažeidimų rūšys: nusikalstamos veikos ir kiti nusižengimai (administracinės, civilinės teisės pažeidimai bei drausminiai nusižengimai)⁵. Tačiau, teisės doktrinoje galima sutikti ir kur kas įvairesnių teisės pažeidimų klasifikacijų, tarp kurių, kaip atskira rūšis, yra išskiriami ir procesinės teisės pažeidimai. Kiekviena iš teisės pažeidimų rūšių išsiskiria ne tik savo individualiais požymiais, bet ir kylančiomis teisinėmis pasekmėmis.

Baudžiamojo proceso teisės pažeidimas suprantamas kaip baudžiamojo proceso subjekto naudojimasis baudžiamojo proceso teisės normomis, sąmoningai atsisakant vykdyti nustatytas pareigas, kurių vykdymas remiantis teise laikomas būtina asmens naudojimosi subjektinėmis teisėmis legalumo sąlyga⁶. Nors, kaip matyti iš pastarosios baudžiamojo proceso teisės pažeidimo definicijos, pažeidimą gali padaryti ne tik materialinį ir procesinį suinteresuotumą bylos baigtimi turintis asmuo (pavyzdžiui, įtariamasis, nukentėjusysis ir kt.), bet ir apskritai jo neturintis (pavyzdžiui, liudytojas) arba turintis tik procesinį suinteresuotumą subjektas (pavyzdžiui, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras), tačiau kylančios teisinės pasekmės, priklausomai nuo to, koks subjektas pažeidimą padarė, yra labai skirtingo pobūdžio.

Teisinės pasekmės kylančios už procesinį pažeidimą, kurį padarė baudžiamajame procese dalyvaujantis, tačiau jo nevykdantis subjektas, dažniausiai yra tiesiogiai numatytos LR BPK. Pavyzdžiui, liudytojas, be svarbios priežasties neatvykstantis dalyvauti procese, ar bet koks asmuo, nevykdantis ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, ikiteisminio tyrimo

⁵ Vaišvila, A. *Teisės teorija. Vadovėlis*. Vilnius, Justitia, 2009.

⁶ Rimšelis, E. Baudžiamojo proceso teisės pažeidimas: samprata ir sudėtis. *Jurisprudencija*. 2006, Nr. 6 (84), p. 83.

teisėjo ar teismo teisėtų nurodymų, duodamų remiantis LR BPK ar kitais įstatymais, ar trukdantis tirti bei nagrinėti baudžiamąją bylą, gali būti nubaustas iki trisdešimties minimalių gyvenimo lygių dydžio bauda, o LR BPK numatytais atvejais – areštu iki vieno mėnesio (LR BPK 163 straipsnio 1 dalis); Be pateisinamos priežasties neatvykęs pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą ar į teismą įtariamasis, kaltinamasis, nukentėjusysis ar liudytojas gali būti atvesdinami (LR BPK 142 straipsnio 1 dalis); įtariamajam už kardomosios priemonės – intensyvios priežiūros nustatytų pareigų ir draudimų nesilaikymą - gali būti paskirtas suėmimas (LR BPK 131¹ straipsnio 5 dalis) ir pan. Taip pat proceso dalyviams, padariusiems grubesnius, labiau pavojingus, baudžiamojo proceso pažeidimus, gali kilti ir griežtesnės teisinės pasekmės. Pavyzdžiui, tas kas ikiteisminio tyrimo metu ar teisme, apklausiamas kaip liudytojas ar nukentėjęs asmuo, davė melagingus parodymus gali būti traukiamas baudžiamajon atsakomybėn pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau tekste – LR BK)⁷ 235 straipsnio 1 dalį; tam kas paslėpė, sunaikino ar sugadino turtą, kuriam LR PBK 151 straipsnio tvarka nustatytas laikinas nuosavybės teisės apribojimas, gresia baudžiamoji atsakomybė pagal LR BK 246 straipsnį ir pan.

Tuo tarpu procesinių pažeidimų, kuriuos padarė baudžiamąjį procesą vykdančios pareigūnai, teisinės pasekmės baudžiamosios justicijos teisės aktuose nėra taip aiškiai apibrėžtos. LR BPK galima rasti vos kelias užuominas, kokios pasekmės kils, jeigu baudžiamojo proceso pažeidimą padarys ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas, jį kontroliuojantis prokuroras ar baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas. Pavyzdžiui, LR BPK 44 straipsnio 4 dalis numato, kad kiekvienas asmuo, kuris buvo nepagrįstai sulaikytas ar suimtas, turi teisę į žalos atlyginimą įstatymų nustatyta tvarka. Taip pat LR BPK 46 straipsnio 1 dalis numato, kad nutraukus baudžiamąjį procesą dėl to, kad nebuvo nustatyta nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, o asmuo buvo suimtas, taip pat kai priimamas išteisinamasis nuosprendis, prokuroras ir teisėjas privalo išaiškinti asmeniui dėl neteisėto sulaikymo, suėmimo ar nuteisimo pažeistų teisių atkūrimo ir žalos atlyginimo tvarką. Detaliau santykius, susijusius su žalos, padarytos neteisėtais ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimu reglamentuoja Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymas (toliau – Žalos atlyginimo įstatymas)⁸ ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

⁸ Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 127-4532.

(toliau tekste – LR CK)⁹. Taigi, viena iš galimų baudžiamojo proceso pažeidimo teisinių pasekmių yra žalos asmeniui, kurio atžvilgiu buvo padarytas procesinis pažeidimas, atlyginimas.

Tačiau, pareiga atlyginti įtariamajam (kaltinamajam) žalą nėra vienintelė teisinė pasekmė, kuri gali kilti dėl pažeidimo, padaryto atliekant ikiteisminį tyrimą arba baudžiamąją bylą nagrinėjant teisme. 2013 – 2014 metais vykdant Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir pavaldžių policijos įstaigų tyrėjų perkvalifikavimo modulių rengimo ir įgyvendinimo bei kvalifikacijos tobulinimo projektą, ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų pasiteiravus apie galimas teises pasekmes, kurios galėtų kilti padarius procesinį pažeidimą jų atliekamame ikiteisminiame tyrime, dauguma, kaip realiausią variantą, nurodė pareigūno drausminę atsakomybę. Ir iš tiesų, tai yra dar viena galima baudžiamojo proceso pažeidimo teisinė pasekmė, įtvirtinta Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo¹⁰ 20 straipsnio 2 dalies 1 punkte, numatančiame prokuroro teisę ikiteisminio tyrimo pareigūnui, kuris atlikdamas ikiteisminį tyrimą padarė procesinius pažeidimus, iškelti drausmės bylą. Taip pat panašios nuostatos yra įtvirtintos ir prokurorų bei teisėjų veiklą ir atsakomybę reglamentuojančiuose teisės aktuose. Be to, už pažeidimus, sukėlusius sunkius padarinius, taip pat gali būti sprendžiamas ir minėtųjų pareigūnų baudžiamosios atsakomybės dėl tarnybos pareigų neatlikimo ar piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi klausimas.

LR BPK 20 straipsnio 1 ir 4 dalys numato, kad įrodymais gali būti pripažįstami tik įstatymų nustatyta tvarka, taikant teisėtus būdus gauti duomenys, kuriuos galima patikrinti LR BPK numatytais proceso veiksmams. Teisės doktrinoje tai apibrėžiama kaip įrodymų leistinumą kriterijus¹¹. Nors Lietuvos baudžiamajame procese nėra taikoma griežtoji „užnuodyto medžio vaisiaus“ doktrina¹², tačiau teismų praktikoje laikomasi principo, kad iš neteisėtų veiksmų negali kilti teisėtos pasekmės (*ex iniuria ius non oritur*). Ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro surinkti duomenys neatitiks leistinumą kriterijaus ir negalės būti pripažinti įrodymais, jeigu šie duomenys buvo gauti atliekant baudžiamojo proceso

⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

¹⁰ Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1919.

¹¹ Plačiau apie įrodymų leistinumą kriterijų žr.: Juozapavičius, A. *Duomenų (įrodymų), gautų pažeidžiant teisę, neleistinumas Lietuvos baudžiamajame procese; Daktaro disertacija*. Vilniaus universitetas, 2012; Juozapavičius, A. Įrodymų leistinumą samprata Lietuvos baudžiamojo proceso teisėje. *Teisė*. 2010. P. 81 -97.

¹² Užnuodyto medžio vaisiaus doktrina (angl. – *Fruit of the poisonous tree doctrine*) - JAV baudžiamojo proceso teisės doktrina, kurios esmė yra ta, jog netgi leistiniais būdais gauti įkalčiai negali būti JAV teismuose pripažįstami kaip įrodymai, jei informacija, kuria remiantis, veikos įkalčiai buvo surasti, buvo gauta neleistiniais būdais. Plačiau apie Užnuodyto medžio vaisiaus doktriną žr.: Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo byla, Frank C. Nardone et al. versus United States of America, 308 U.S. 338 (1939).

veiksmus, kurių metu: 1) pažeisti baudžiamojo proceso principai (pavyzdžiui, proporcingumo, asmens neliečiamybės ir pan.); 2) panaudotas smurtas, grasinimai, kitokia neteisėta prievarta; 3) nebuvo laikomasi to veiksmo atlikimui nustatytos tvarkos; 4) proceso veiksmo eiga ir rezultatai būtų netinkamai užfiksuoti¹³. Taigi, procesiniai pažeidimai, padaryti renkant duomenis, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, gali įtakoti dar vienos teisinės pasekmės kilimą – tokie duomenys, dėl leistinumą kriterijaus neatitikimo, nebus pripažinti įrodymais, o tuo pačiu ne tik užkirs kelią nustatyti tiesą byloje, bet ir pažeis nukentėjusiojo asmens interesus, apribos galimybę gauti žalos atlyginimą ir pan.

Nepaisant baudžiamojo proceso pažeidimo teisinių pasekmių fragmentinio reglamentavimo, baudžiamojo proceso įstatyme yra numatytos ir kai kurios kitos, grynai procesinio pobūdžio, ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro bei teismo padarytų pažeidimų pasekmės. Pavyzdžiui, prokuroras ar ikiteisminio tyrimo teisėjas, patenkinęs proceso dalyvio skundą, nutarime ar nutartyje nurodo ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro padarytus pažeidimus ir pasiūlo juos pašalinti (LR BPK 64 straipsnio 2 dalis); aukštesnysis prokuroras nustato prokurorų padarytus proceso įstatymų pažeidimus, panaikina neteisėtus ar nepagrįstus jų nutarimus ir duoda prokurorams privalomus nurodymus, išskyrus nurodymą, kokį proceso sprendimą priimti (LR BPK 170 straipsnio 5 dalis); bylą nagrinėjantis teismas turi teisę bylą perduoti prokurorui, kai ikiteisminio tyrimo metu buvo surašytas iš esmės LR BPK reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas ar yra kitų esminių baudžiamojo proceso pažeidimų, kurie trukdo nagrinėti bylą ir kt.

Kaip matyti, pastarosios pasekmės yra susijusios su padaryto pažeidimo eliminavimu iš vykstančio nusikalstamos veikos tyrimo ar nagrinėjimo proceso, o ne su pažeidimą padariusio pareigūno atsakomybe ar pažeidimu padarytos žalos atlyginimu. Nors kiekviena iš minėtųjų baudžiamojo proceso pažeidimo teisinių pasekmių rūšių yra svarbi teisingumo ir baudžiamojo proceso teisėtumo aspektu, tačiau, Autoriaus nuomone, sudėtingiausia pasekmė ir reikalaujanti platesnės analizės, yra procesinį pažeidimą patyrusio asmens teisė reikalauti žalos, atsiradusios dėl neteisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokurorų ar teismo veiksmų, atlyginimo.

¹³ Goda, G., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. I knyga. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003, p. 46.

ŽALOS, ATsirADUSIOS DĖL BAUDŽIAMOJO PROCESO PAŽEIDIMO, ATLYGINIMO KAI KURIE PROBLEMİNIAI ASPEKTAI

Nepaisant viešojoje erdvėje, instituciniuose ir tarpinstituciniuose teisėsaugos institucijų pasitarimuose, baudžiamojo proceso atskirus aspektus reglamentuojančiuose teisės aktuose itin akcentuojamo asmeninės pareigūnų atsakomybės už baudžiamojo proceso sėkmę principo, ikiteisminio tyrimo pareigūnai, atlikę ikiteisminį tyrimą, o prokurorai bei teismai, pasibaigus teisminiam baudžiamosios bylos nagrinėjimui, dažniausiai net nesusimąsto apie galimą tolimesnį jų atliktų procesinių veiksmų ar priimtų sprendimų teisinį vertinimą. Verta pastebėti, kad apie tokį vertinimą kalbama išties labai mažai ir dažniausiai tik valstybės civilinėse bylose dėl žalos, atsiradusios dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teisėjo ir teismo neteisėtų veiksmų, atlyginimo atstovaujančių pareigūnų tarpe¹⁴.

Nors centrinėms teisėsaugos institucijoms (Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai ir Policijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos) yra priskirta vienodos nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo ir baudžiamojo proceso veiksmų kontrolės praktikos formavimo funkcija, tačiau ikiteisminį tyrimą atliekantys ar jį kontroliuojantys pareigūnai pripažįsta, kad informacijos sklaida apie Lietuvos Respublikos pralaimėtas civilines bylas dėl žalos, atsiradusios dėl neteisėtų baudžiamojo proceso veiksmų, atlyginimo akivaizdžiai nepakankama. Praktikai pripažįsta, kad dažniausiai konkretūs pareigūnai, kurie atliko ikiteisminį tyrimą arba jį kontroliavo, net nežino apie tokio pobūdžio vykstančius teisinius procesus ar teismų konstatuotus jų padarytus procesinius pažeidimus. Kaip teigiamą praktiką būtų galima paminėti Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Viešojo intereso gynimo skyriaus rengiamus apibendrinimus apie įsiteisėjusius teismų sprendimus, kuriais tenkinti asmenų ieškiniai dėl žalos, atsiradusios dėl neteisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokurorų, teisėjų ar teismo veiksmų, atlyginimo. Pastaruosiuose apibendrinimuose išsamiai analizuojami minėtieji teismų sprendimai ir juose konstatuoti baudžiamojo proceso pažeidimai. Autoriaus duomenimis, ikiteisminio tyrimo įstaigose analogiško pobūdžio apibendrinimai nėra rengiami, taip pat nėra sukurta kitų alternatyvių tokios informacijos sklaidos ikiteisminio tyrimo pareigūnams tvarkos. Taigi, Autorius daro išvadą, kad

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 29 d. nutarimas Nr. 1054 „Dėl valstybės ir Vyriausybės atstovo teismuose nustatymo“ numato, kad bylose dėl žalos atlyginimo, kai pagal įstatymus žalą privalo atlyginti valstybė, atstovauja valstybės institucijos, dėl kurių arba dėl kurių pareigūnų neteisėtų aktų atsirado žala. Kuomet pažeidimai padaromi taikant procesines prievartos priemones, bylose valstybę atstovauja Lietuvos Respublikos policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra bei Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, jeigu procesinės prievartos taikymo procese dalyvavo ir teismai.

informacija apie teismų sprendimuose konstatuotus baudžiamojo proceso pažeidimus tik iš dalies, labai siaura apimtimi pasiekia ikiteisminį tyrimą organizuojančius ir jam vadovaujančius prokurorus ir visiškai nepasiekia ikiteisminius tyrimus atliekančių pareigūnų. Tokia situacija ne tik užkerta kelią pareigūnų kvalifikacijos tobulėjimui, bet ir sudaro prielaidas jau konstatuotų pažeidimų pasikartojimui kituose ikiteisminiuose tyrimuose ar baudžiamosiose bylose. Tokios situacijos ydingumą ir būtinybę ją keisti rodo ir tai, kad ieškinių Lietuvos Respublikai dėl žalos, atsiradusios dėl neteisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokurorų, teisėjų ar teismo veiksmų, atlyginimo skaičius kiekvienais metais tik didėja, taip pat auga ir reikalaujamos atlyginti žalos dydis¹⁵.

Tikėtina, kad vis didėjantis ieškinių skaičius būtų dar didesnis, jeigu pabaigus baudžiamąjį procesą būtų tinkamai įgyvendinamos LR BPK 46 straipsnio 1 dalies nuostatos, kurios numato, kad nutraukus baudžiamąjį procesą dėl to, kad nenustatyta nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, o asmuo buvo suimtas, taip pat kai priimamas išteisinamasis nuosprendis, prokuroras ir teisėjas privalo išaiškinti asmeniui dėl neteisėto sulaikymo, suėmimo ar nuteisimo pažeistų teisių atkūrimo ir žalos atlyginimo tvarką. Tenka pripažinti, kad retame baudžiamojo proceso baigiamajame (prokuroro nutarime nutraukti ikiteisminį tyrimą arba teismo išteisinamajame nuosprendyje) ar juos lydinčiame dokumente galima rasti žymų apie minėtosios pareigos įvykdymą. Neinformuojant įtariamojo ar kaltinamojo apie žalos atlyginimo galimybes, iš esmės pažeidžiamos ir LR BPK 45 straipsnio nuostatos, numatančios pareigūnų pareigą išaiškinti proceso dalyviams jų procesines teises ir sudaryti realias galimybes jomis pasinaudoti. Minėtosios pareigos nevykdymas nacionalinių bei tarptautinių teismų praktikoje vertinamas kaip proceso teisingumo (sąžiningo proceso) principo¹⁶ bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos¹⁷ 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas.

Kita su analizuojamu klausimu susijusi problema yra procesinių veiksmų, dėl kurių pažeidimo asmuo įgyja teisę iš Valstybės reikalauti žalos atlyginimo, spektru. Kaip jau minėta, LR BPK 44 straipsnio 4 dalis ir 46 straipsnio 1 dalis yra vienintelės normos visam baudžiamojo proceso įstatyme, kuriuose užsimenama apie žalos atlyginimą kaip baudžiamojo proceso pažeidimo teisinę pasekmę. Jeigu remtumėmės vien minėtųjų normų nuostatomis,

¹⁵ Remiamasi Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenimis. [interaktyvus] [žiūrėta 2015-03-17]. <<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/detalipaieska.aspx?detali=2>>.

¹⁶ Plačiau apie proceso teisingumo (sąžiningumo) principą žr.: Goda, G., Kuconis, P., Kazlauskas, M. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: Justitia, 2011, bei Ažubalytė, R. et. al. *Baudžiamojo proceso principai*. Vilnius: Eugrimas, 2009.

¹⁷ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, nr. 40-987.

galėtume prieiti išvados, kad asmuo įgyja teisę iš Valstybės reikalauti žalos atlyginimo tik tada, jeigu jis buvo neteisėtai laikinai sulaikytas, suimtas arba nuteistas. Tačiau tokia išvada būtų klaidinga. LR BPK 44 straipsnio 4 dalies norma yra blanketinio pobūdžio, t.y. nukreipianti į kitus teisės aktus, kuriuose reglamentuojamas žalos, atsiradusios dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teisėjo ir teismo neteisėtų veiksmų, atlyginimas. Santykius, susijusius su analizuojamos žalos atlyginimu reglamentuoja Žalos atlyginimo įstatymas bei LR CK. Žalos atlyginimo įstatymo 1 straipsnyje, apibrėžiančiame įstatymo paskirtį, išvardinami baudžiamojo proceso veiksmai dėl kurių pažeidimo asmuo įgyja teisę reikalauti žalos atlyginimo, t.y. jeigu asmuo patyrė žalą dėl neteisėto nuteisimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo, neteisėto procesinių prievartos priemonių pritaikymo. Analogiškas baudžiamojo proceso veiksmų sąrašas yra pateikiamas ir LR CK 6.272 straipsnio 1 dalyje. Kaip matyti, LR CK ir Žalos atlyginimo įstatymas išplečia LR BK 44 straipsnio 4 dalyje numatytą procesinių veiksmų sąrašą, jį papildant neteisėtu bet kokių procesinės prievartos priemonių taikymu.

Taigi, sisteminė minėtųjų teisės aktų analizė leidžia teigti, kad asmuo gali įgyti teisę reikalauti iš Valstybės žalos atlyginimo tik tada, jeigu jis buvo neteisėtai laikinai sulaikytas, suimtas, jo atžvilgiu buvo taikoma bet kokia kita procesinė prievartos priemonė ar jis buvo neteisėtai nuteistas. Kitaip tariant, įstatymų leidėjas įtvirtino baigtinį procesinių veiksmų, kurių atlimo tvarką pažeidus, asmuo įgyja teisę reikalauti žalos atlyginimo, sąrašą. Toks procesinių veiksmų išvardijimas reiškia, kad įstatymų leidėjas, reglamentuodamas prievolę atlyginti tokio pobūdžio žalą, netaikė bendrosios taisyklės, kad kiekvienas teisei priešingas veiksmas, padaręs kam nors žalą, sukuria prievolę ją atlyginti. Tai leistų daryti išvadą, kad, pavyzdžiui, išteisintasis neturi teisės reikalauti žalos atlyginimo arba bent jau tikėtis tokio reikalavimo patenkinimo, jeigu jo atžvilgiu baudžiamasis procesas truko pernelyg ilgai arba jam buvo apribotos galimybės pasinaudoti įstatymo garantuojamomis procesinėmis teisėmis, ko pasėkoje jis patyrė turtinę ar neturinę žalą. Tačiau tokia išvada, atsižvelgiant į nacionalinių bei tarptautinių teismų išaiškinimus, tarptautines sutartis bei bendruosius teisės principus, būtų absoliučiai klaidinga.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija)¹⁸ 30 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Aiškindamas šią Konstitucijos normą, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

(toliau – Konstitucinis teismas) yra nurodęs, kad būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas¹⁹. Šis konstitucinis principas neatsiejamas nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo: įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos padarytą žalą atlyginti teisingai. Konstitucinis teismas, vertindamas teisinį reguliavimą, kuriame numatomas baigtinis baudžiamojo proceso veiksmų, kuriuos pažeidus asmuo įgyja teisę iš Valstybės reikalauti žalos atlyginimo, sąrašas konstatavo, kad Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti. Jeigu įstatymu, juo labiau kitu teisės aktu, būtų nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad valstybė visiškai arba iš dalies išvengtų pareigos teisingai atlyginti materialinę ir (arba) moralinę žalą, padarytą neteisėtais pačios valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, tai ne tik reikštų, kad yra nepaisoma konstitucinės žalos atlyginimo sampratos, ir būtų nesuderinama su Konstitucija, bet ir pakirstų pačios valstybės, kaip bendro visos visuomenės gėrio, *raison d'être*. Konstitucinis teismas nurodė, kad įstatymų leidėjo diskrecijos, kuria jis gali naudotis reguliuodamas santykius, susijusius su valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtais veiksmais asmeniui padarytos materialinės ir (arba) moralinės žalos atlyginimu, negalima interpretuoti kaip apimančios jo laisvą nuožiūrą nustatyti kokį nors išsamų (baigtinį) sąrašą atvejų, kuriais tokia žala turi būti atlyginama, arba nustatyti, kad tam tikrais atvejais minėtais neteisėtais veiksmais padaryta žala gali būti neatlyginama²⁰. Analogiška pozicija nuosekliai plėtojama ir kasacinio teismo praktikoje. Sprendžiant klausimą dėl Valstybės pareigos atlyginti žalą ne tik už LR BPK, LR CK ir Žalos atlyginimo įstatyme išvardintus baudžiamojo proceso veiksmus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad Lietuvos Respublikos teisinę sistemą sudaro ne tik nacionaliniai teisės aktai, bet ir tarptautinės sutartys, kuriose Lietuva įsipareigojo užtikrinti tam tikrų teisių ir interesų apsaugą, o juos pažeidžiančius veiksmus vertinti kaip pažeidimą. Tais atvejais, kai asmuo nurodo galimus neteisėtus pareigūnų veiksmus, kurie nenustatyti specialiose pareigūnų atsakomybę reglamentuojančiose teisės normose, teismai vertina pateiktus faktus apie galimus pažeidimus bendrųjų teisės principų, Konstitucijos ir tarptautinių susitarimų kontekste. Teisinis reglamentavimas, kai tam tikrų institucijų ar

¹⁹ Plačiau žr.: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d. nutarimas, *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 7-130; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas, *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 181-6708 ir kt.

²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas "Dėl žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo". *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 90-3529.

pareigūnų veiksmai neįvardijami kaip galimas pagrindas atsakomybei atsirasti, negali paneigti asmens teisės reikalauti žalos atlyginimo, jeigu tokia žala atitinkamais veiksmais buvo padaryta. Asmeniui nurodžius faktinį reikalavimo pagrindą, teismas, nagrinėdamas bylą, teisinį santykį kvalifikuoja *ex officio*. Tais atvejais, kai nacionalinė teisė nereglementuoja valstybės atsakomybės už tam tikrus pažeidimus, teismas valstybės atsakomybę nustato, vadovaudamasis tarptautinėmis sutartimis kaip nacionalinės teisės sistemos dalimi²¹.

Taigi, darytina išvada, kad šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas, numatantis baigtinį baudžiamojo proceso veiksmų, dėl kurių pažeidimo asmuo įgyja teisę iš Valstybės reikalauti žalos atlyginimo, yra prieštaraujantis ne tik tarptautinėms sutartims, bet ir bendriesiems teisės principams. Teisinis reguliavimas, kai ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar teismo veiksmai neįvardijami kaip galimas pagrindas atsakomybei atsirasti, negali paneigti asmens teisės reikalauti žalos atlyginimo. Teismų praktikos analizė tai tik patvirtina, išteisintieji arba asmenys, kurių atžvilgiu ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas, vis dažniau teisminės gynybos kreipiasi ne tik dėl neteisėtai taikytų procesinių prievartos priemonių ar neteisėto nuteisimo, bet ir dėl neteisėtai pradėto ikiteisminio tyrimo, nepagrįstai pareikštų įtarimų, per ilgo baudžiamojo proceso, informacijos apie vykstantį ikiteisminį tyrimą paskleidimo ir pan.²². Autoriaus nuomone, pastarosios aplinkybės suponuoja būtinybę keisti šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą, atsisakant baigtinio baudžiamojo proceso veiksmų, kuriuos pažeidus asmuo įgyja teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo, sąrašo.

IŠVADOS

Nepaisant itin akcentuojamos asmeninės atsakomybės už baudžiamojo proceso sėkmę principo, praėjus prokuroro nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą arba teismo išteisinamojo nuosprendžio apskundimo terminui ir įsigaliojus šiems baigiamiesiems procesiniams dokumentams, dažniausiai nebesusimąstoma, ar tyrimo metu atlikti veiksmai buvo teisėti, proporcingi bei nepažeidžiantys baudžiamojo proceso dalyvių teisių, ir dėl jų negali kilti teisinės pasekmės. Pareigūnai kaip galimas baudžiamojo proceso pažeidimų pasekmės dažniausiai sieja tik su jų galima drausmine ar baudžiamąja atsakomybe. Sisteminė procesinių

²¹ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-7/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-200/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-634/2013 ir kt.

²² Remiamasi Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenimis. [interaktyvus] [žiūrėta 2015-03-17]. <<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/detalipaieska.aspx?detali=2>>.

ir kitų teisės aktų analizė leidžia išskirti tokias baudžiamojo proceso teisės pažeidimo, kurį padarė baudžiamąjį procesą vykdančys subjektai, pasekmių rūšis: 1) pažeidimą padariusio pareigūno drausminė ar baudžiamoji atsakomybė; 2) duomenų, surinktų pažeidžiant procesinę tvarką, nepripažinimas įrodymais; 3) pasekmės pašalinančios pažeidimą iš vykstančio baudžiamojo proceso; 4) pareiga atlyginti žalą, atsiradusią dėl neteisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teisėjo ir teismo veiksmų.

Informacijos sklaida apie teismų sprendimus, kuriuose yra konstatuojami konkretūs baudžiamojo proceso metu padaryti pažeidimai yra akivaizdžiai nepakankama. Neretai apie teismų konstatuotus baudžiamojo proceso pažeidimus nesužino net juos padarę pareigūnai. Daugumoje ikiteisminio tyrimo įstaigų tokia informacija apskritai nėra sisteminama, apibendrinama ir viešinama įstaigos pareigūnams. Tokia situacija ne tik užkerta kelią pareigūnų kvalifikacijos tobulėjimui, bet ir sudaro prielaidas jau konstatuotų pažeidimų pasikartojimui kituose ikiteisminiuose tyrimuose ar baudžiamosiose bylose. Siūlytina teisėsaugos institucijoms nustatyti aiškią informacijos apie teismų sprendimuose konstatuotus baudžiamojo proceso pažeidimus pateikimo tvarką ne tik pažeidimą padariusiems, bet ir kitiems baudžiamąjį procesą vykdančioms pareigūnams. Baudžiamojo proceso įstatyme tik fragmentiškai reglamentuojamas žalos, atsiradusios dėl neteisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teisėjo ir teismo veiksmų, atlyginimas. Nors LR BPK nuostatas detalizuoja LR CK ir Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymas, tačiau nacionalinių bei teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas, numatantis baigtinį baudžiamojo proceso veiksmų, kurių atlikimo tvarką pažeidus, asmuo įgyja teisę iš Valstybės reikalauti žalos atlyginimo, yra prieštaraujantis ne tik tarptautinėms sutartims, bet ir bendriesiems teisės principams. Atsižvelgiant į tai, šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas, turėtų būti keičiamas, atsisakant baigtinio baudžiamojo proceso veiksmų, kuriuos pažeidus asmuo įgyja teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo, sąrašo.

LITERATŪRA

1. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
6. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1919.

7. Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 127-4532.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 29 d. nutarimas Nr. 1054 „Dėl valstybės ir Vyriausybės atstovo teismuose nustatymo“. Teisės aktų registras, 2014, Nr. 2014-13674.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d. nutarimas, *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 7-130
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas, *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 181-6708
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas "Dėl žalos. padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo". *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 90-3529.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-7/2007
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-200/2010
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-634/2013
15. Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo byla, Frank C. Nardone et al. versus United States of America, 308 U.S. 338 (1939).
16. Lietuvos teismų informacinė sistema LITEKO. [interaktyvus]. <<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/detalipaieska.aspx?detali=2>>.
17. Ažubalytė, R. et al. *Baudžiamojo proceso principai*. Vilnius: Eugrimas, 2009.
18. Goda, G., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. I knyga. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003.
19. Goda, G., Kuconis, P., Kazlauskas, M. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: Justitia, 2011.
20. Juozapavičius, A. *Duomenų (įrodymų), gautų pažeidžiant teisę, neleistinumas Lietuvos baudžiamajame procese: Daktaro disertacija*. Vilniaus universitetas, 2012;
21. Juozapavičius, A. Įrodymų leistinumą samprata Lietuvos baudžiamojo proceso teisėje. *Teisė*. 2010.
22. Rimšelis, E. Baudžiamojo proceso teisės pažeidimas: samprata ir sudėtis. *Jurisprudencija*. 2006, Nr. 6 (84).
23. Rimšelis, E. *Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai: samprata, vertinimas ir procesiniai padariniai: daktaro disertacija*. Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2006.
24. Vaišvila, A. *Teisės teorija. Vadovėlis*. Vilnius, Justitia, 2009.
25. Šalčius, M. Procesinių prievartos priemonių taikymo pažeidimas ir pareiga atlyginti žalą. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (10): mokslinių straipsnių rinkinys*. Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakultetas, 2013.

PROBLEMATIC ASPECTS OF THE CONSEQUENCES OF INFRINGEMENT IN CRIMINAL PROCEDURE

Marijus Šalčius*
Mykolas Romeris University

Summary

When the criminal procedure ends, pretrial investigators, prosecutors and judges usually don't excite about the consequences of the proceedings, which they made in the finished case. Usually officers associate such consequences only with their own disciplinary responsibility. But disciplinary responsibility of the concrete officer is not the only consequences of illegal proceedings. Systemic

analysis of the procedural and other legal acts lets to the Author to distinguish four main groups of the consequences of illegal proceedings: 1) criminal or disciplinary responsibility of the officer; 2) data, collected in the pretrial investigation, will not be admitted as evidence; 3) consequences which eliminate infringement from the further criminal procedure; 4) duty of the state to compensate person's harm, which he experienced by illegal proceedings.

In the article Author notes that investigators and other officers usually are not informed about the court's decisions, which are related with the concrete procedural infringement. Such situation doesn't let to improve officers qualification and also let's to reiterate the same procedural infringements.

Another problem of the analyzed theme is related with the legal regulation of the compensation to the person for the harm, which he experienced by illegal proceedings. According to the Lithuanian laws, person acquires the right to require such compensation only if he experienced the harm by the illegal temporary detention, arrest, other procedural coercive measures, or by the illegal conviction. Such situation is contrary to the international treaties and general principles of the law. That's why Author suggests to consider possibility to change such present legal regulation, refusing an exhaustive list of procedural infringements and providing person's right to require compensation in all cases if he experienced harm by illegal proceedings.

Keywords: criminal procedure, infringement of the criminal procedure, duty to compensate the harm, law enforcement officer's and court's responsibility.

Marijus Šalčius*, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: baudžiamasis procesas, procesinės prievartos priemonės, kardomosios priemonės, įtariamojo statusas.

Marijus Šalčius*, Mykolas Romeris University, Faculty of Public security, Department of Criminalistics and Criminal Procedure lecturer. Research interests: criminal procedure, procedural coercive measures, supervision measures, status of the suspect.